

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหากาพย์รามายณะ หรือ เรื่องพระรามเป็นเรื่องที่แพร่หลายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอินเดีย อันเป็นต้นกำเนิดของเรื่อง¹ รามายณะจัดเป็นหนังสือประเภท “อิติहाส” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงอธิบายว่า หนังสือพวกอิติหาสนั้นเป็นหนังสือที่แสดงตำนานวีรบุรุษ คือ กษัตริย์นักรบ ต่อมามีการเล่าเรื่องกันไปทำให้เรื่องยิ่งวิจิตรพิสดารขึ้นทุกทีจนบุรุษนั้นมีผู้นิยมนับถือกันมากขึ้นเลยกลายเป็นเผ่าพงศ์เทวดาไป บางคนเลยกลายเป็นพระเจ้าอวตารอย่างพระรามาวตาร²

รามายณะจัดเป็นงานวรรณกรรมชิ้นเอกของอินเดีย ซึ่งเป็นมหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่และรู้จักแพร่หลายไปทั่วโลกคู่กับมหากาพย์อื่นๆ จึงได้มีผู้แต่งรามายณะออกเป็นสำนวนต่าง ๆ มากมายหลายร้อยหลายพันสำนวน แต่ฉบับที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ ฉบับภาษาสันสกฤตของวาลมิกีซึ่งสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นเมื่อ 2,400 ปีมาแล้ว หรือในราวสมัยต้นพุทธกาล³

นิทานเรื่องพระรามนั้นเป็นเรื่องชีวิตจริงของชาวอินเดียคนหนึ่งในอดีต ซึ่งเป็นวีรบุรุษที่มีความเที่ยงธรรมจนมีคนศรัทธาเลื่อมใสและได้เล่าสืบต่อกันมา นักปราชญ์หลายสันนิษฐานว่าแต่

¹เสฐียรโกเศศ [นามแฝง], อุปกรณัมเกียรดี (กรุงเทพมหานคร : ศิลปาบรรณาการ, 2515), 245 – 249.

²พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, บ่อเกิดรามเกียรดี (พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2484), 996.

³พระบาทสมเด็จพระ พุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครเรื่องรามเกียรดีและบ่อเกิดรามเกียรดี ในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับหอสมุดแห่งชาติ (พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, 2504), 865.

เดิมรามายณะคงเป็นคำขับร้องที่ว่าด้วยปากเปล่า เรียกว่า “อักขาน” ต่อมานิทานเรื่องพระรามนี้ก็เป็นที่นิยมแพร่หลายกันทั่วไปในประเทศอินเดีย⁴

นอกจากนิทานพระรามจะเป็นที่แพร่หลายในประเทศอินเดียแล้ว นิทานพระรามยังเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รับเอาอารยธรรมอินเดียเข้ามา เช่น ชาวมาลายู ไทย เขมร และลาว เป็นต้น การรับนิทานพระรามเข้ามามีที่มาเป็น 2 ทาง ทางหนึ่งได้จากเรื่องพระรามซึ่งเป็นนิทานเก่าแก่เล่าปากต่อปากสืบกันมา อีกทางหนึ่งได้มาจากเรื่องรามายณะซึ่งพระฤๅษีดฤโณภินำเอานิทานเรื่องพระรามมาแต่งใหม่เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระวิษณุวรณายณ์เป็นเจ้า ให้ชื่อว่า รามายณะ ประชาชนชาวอินเดียจึงนิยมและนับถือเรื่องรามายณะกันทั่วไป เพราะเป็นเรื่องในศาสนา⁵

เมื่อนิทานพระรามจากแหล่งต่าง ๆ เหล่านั้นเข้ามาสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็สุดแท้แต่ว่ากลุ่มวัฒนธรรมใดรับนิทานพระรามจากแหล่งใด และส่งต่อไปยังกลุ่มวัฒนธรรมใกล้เคียงอย่างไร ตัวอย่างของเรื่องรามายณะในประเทศอินโดนีเซียนั้นเรียกว่า “รามกะลิง” เนื้อหาของเรื่องจะแทรกความเชื่อของศาสนาอิสลามด้วยเพราะประชาชนในประเทศนับถือศาสนาอิสลาม ส่วนในประเทศมาเลเซียก็รู้จักรามายณะกันในชื่อ “หิกายัตศรีราม” เรื่องดังกล่าวไม่ได้เผยแพร่ไปทั่วประเทศแต่เป็นที่นิยมเฉพาะในเมืองไทรบุรีและปัตตานีซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของแหลมมาลายูเท่านั้น สำหรับรามายณะของกัมพูชาก็รู้จักกันในชื่อ “รามเกร” ส่วนประเทศไทยรู้จักรามายณะในชื่อ “รามเกียรติ์”⁶

รามเกียรติ์ของไทยนั้นเป็นวรรณคดีที่ไทยรวบรวมจากคัมภีร์รามายณะของชาวฮินดู และนิทานเรื่องพระรามในแหล่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน⁷ โดยดัดแปลงปรุงแต่งเนื้อเรื่องและสาระสำคัญให้เข้ากับคติแบบไทยเพื่อความบันเทิงในการอ่านและการแสดงเป็นหลัก ไทยรู้จักเรื่องรามเกียรติ์ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา มีหลักฐานการใช้ชื่อพระรามเรียกชื่อถ้ำในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า

⁴ พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น พิทยลาภพฤฒิยากร, จักรวาลแห่งความรอบรู้ (พระนคร : ไทยสัมพันธ์, 2506), 1.

⁵ เสฐียร โกเศศ [นามแฝง], อุปกรณ์รามเกียรติ์, 233 – 234.

⁶ ศีราพร จิตะฐาน, ในท้องถิ่นนิทาน และการละเล่น (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534), 132.

⁷ พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น พิทยลาภพฤฒิยากร, เรื่องวิจารณ์นิทานปันทิหรืออิเหนา เรื่องพระรามและอุบิษฐ์โชน ละคร (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, 2517), 128.

⁸ เสฐียร โกเศศ [นามแฝง], อุปกรณ์รามเกียรติ์, 162 – 163.

“จาริกอันหนึ่งมีในเมืองเสลียง สถาปนาไว้ด้วยพระศรีรัตนธาตุ จาริกอันหนึ่งมีในถ้ำชื่อถ้ำพระราม อยู่ฝั่งแม่น้ำสัมพาย จาริกอันหนึ่งมีในถ้ำรัตนธาร”⁹

ในสมัยอยุธยาเรื่องรามเกียรติ์มีต้นฉบับปรากฏเหลืออยู่เพียงเรื่องเดียวคือ คำพากย์ รามเกียรติ์ ซึ่งมีเนื้อเรื่องตั้งแต่พระรามลงโทษนางสำมนักขาต่อเนื่องจนไปถึงตอนทศกัณฐ์ล้ม นอกจากนั้นจะเป็นวรรณคดีที่ได้เนื้อเรื่องมาจากรามเกียรติ์บางตอน เช่น โคลงพาลีสอนน้อง โคลง ทศรถสอนพระราม ซึ่งเชื่อว่าเป็นพระราชนิพนธ์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช¹⁰

สมัยกรุงธนบุรี ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ไว้ 4 ตอน คือ พระมงกุฎ หนุมาน เกี่ยวนางวานริน ทำมาถืวราชว่าความ และหุบหอกกบิลพัท ลักษณะการดำเนินความตลอดจนเนื้อ เรื่องแต่ละตอนเหมือนกับบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลก แต่รามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีการขยายความบทพรรณนา ธรรมชาติและบทเจรจา บทพรรณนาอารมณ์ตัวละครมากกว่าพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้า กรุงธนบุรี¹¹ ลีทศา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ¹² กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่ทรงพระราชนิพนธ์ว่าเพื่อเป็นการรักษาเรื่องรามเกียรติ์อันเป็นนิยายเก่าแก่ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการรบ การป้องกัน บ้านเมือง ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ที่คนไทยรู้จักกันมานานแล้วไม่ให้สูญหายไป รูปแบบคำ ประพันธ์เป็นกลอนบทละคร มีคำร้องที่กำหนดเพลงหน้าพาทย์และเจรจาแต่ไม่มีบทเจรจาไว้

รามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นฉบับที่มีใจ ความสมบูรณ์ที่สุด พระองค์มีพระราชประสงค์รวบรวมเรื่องรามเกียรติ์ไว้เพื่อสวดอิติพระรามและเพื่อ ใช้อ่านเพื่อความเพลิดเพลินและใช้สำหรับแสดงละคร ดังความตอนท้ายเรื่องว่า

จบ	เรื่องรามศัลย	อสุรพงศ์
บ	พิตรธรรมิกทรง	แต่งไว้

⁹กรมศิลปากร, จารึกสมัยสุโขทัย (กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2527), 17.

¹⁰เปลื้อง ณ นคร, ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2517), 144 – 145.

¹¹กี อยู่โพธิ์, บทละครรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511).

¹²ลีทศา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนะวรรณ, ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), 160.

ริ	ร่ำรำประสงค์	สมโภช พระนา
บุรณ	บำเรอर्मย์ให้	อ่านรื่องรำเกษม

บทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีเนื้อความเหมือนกับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อมุ่งใช้ในการแสดงละครเป็นสำคัญ ทรงดัดแปลงกระบวนกลอนใหม่เพื่อให้เหมาะแก่ลีลาการร่ำรำ ส่วนเนื้อเรื่องไม่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ เพราะทรงเลือกพระราชนิพนธ์เป็นบางตอน คือ เริ่มเรื่องตั้งแต่พระรามใช้ให้หนุมานไปถวายแหวนแก่นางสีดา จนกระทั่งทศกัณฐ์ล้ม และพระรามกลับอโยธยา ทรงดัดรายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับสงครามกับยักษ์คงไว้แต่ตอน “พระบุตรพระลบ” นอกจากนั้นยังทรงปรับปรุงบทพากย์กรุงเก่า จำนวน 4 ตอน คือ “นางลอย” “หักคอช้างเอราวัณ” “นาคบาศ” และ “พรหมาสตร์”¹³

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ตอนพระรามเดินดงเพียงตอนเดียว¹⁴ ส่วนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีการแต่งรามเกียรติ์เป็นโคลงภาพรามเกียรติ์ จารึกไว้ ณ เสาระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดารามเพื่อเป็นพุทธบูชา และให้เป็นรามเกียรติ์ฉบับประจำรัชกาล และยังมีบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 15 ตอน ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ 2 ลักษณะ คือ เป็นบทเบิกโรงจำนวน 3 ตอน ได้แก่ “สุดาวตาร” “ฤษีเลี้ยงลูก” และ “รามสูรชิงแก้ว” กับเป็นบทละครดึกดำบรรพ์จำนวน 12 ตอน ได้แก่ “สีดาหาย” “พรหมาสตร์” “ผาลงกา” “อรชุนรบทศกรรฐ์” “พิเภกถูกจับ” “นางลอย” “จองถนน” “กลสุขาจาร” “นาคบาศ” “พิธีกุมภนิยา” และ “ประเดิมศึกลงกา” วัตถุประสงค์ของการพระราชนิพนธ์เพื่อสวดก่การเล่นโขน¹⁵

นอกจากพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ตามที่กล่าวมาแล้ว เรื่องรามเกียรติ์ของไทยยังมีบทท้องถิ่นต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากประเทศไทยประกอบไปด้วยวัฒนธรรมหลายกลุ่มทั้ง

¹³พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, บทละครเรื่องรามเกียรติ์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510), ก.

¹⁴พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวง อิศรอุดมเดช, บทละครเรื่องรามเกียรติ์ตอนพระรามเดินดงพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 4 (พระนคร : โรงพิมพ์ไทย, 2462).

¹⁵พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น พิทยลาภพฤฒิยากร, เรื่องวิจารณ์งานปั้นหยาหรือหินาเรื่องพระรามและสุจิตร์โขน ละคร, 128 – 129.

ภาคอีสาน ภาคเหนือ ภาคใต้ ต่างก็มีประวัติศาสตร์ พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรมของคนที่แตกต่างกันไปจากภาคกลาง ดินแดนภาคใต้ที่อยู่ใกล้มลายูก็ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากมลายู วัฒนธรรมอีสานก็มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมลาวและเขมร วัฒนธรรมล้านนาก็มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมพม่า แต่ละภาคจึงมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปมีผลทำให้นิทานพระราชมที่มีอยู่ในอีสาน ล้านนา ภาคตะวันตก และภาคใต้ มีที่มาและลักษณะที่แตกต่างกันไปด้วย¹⁶ เมื่อคนในท้องถิ่นเหล่านี้รับเรื่องพระราชมมาแล้วก็ปรับให้เข้ากับท้องถิ่นของตนทำให้เกิดเป็นนิทานพระราชมสำหรับอีสาน เช่น พระลักพระลาม และพระราชมชาดก ล้านนาล้านนา เช่น หอрман ปรัมมเหียร พรหมจักร ลังกาลิโห และอุสสาบารส ล้านนภาคใต้ เช่น รามเกียรติ์ฉบับวัดควนเกย และล้านนทางภาคตะวันตก เช่น รามเกียรติ์วัดขนอน ซึ่งใช้ประกอบการเล่นหนังใหญ่ รามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นส่วนใหญ่จะมีทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่ไม่เหมือนกับรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

นอกจากนี้รามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นไทยยังเป็นเรื่องเล่ากันตามพื้นบ้านและมีอิทธิพลต่อชาวบ้านอย่างมาก เช่น รามเกียรติ์ฉบับภาคเหนือเป็นนิทานชาดกนอกนิบาตเน้นคุณธรรมของตัวละคร¹⁷ เช่นเดียวกับรามเกียรติ์ฉบับอีสานเป็นนิทานชาดกเน้นหน้าที่และความกตัญญู¹⁸ ส่วนรามเกียรติ์ฉบับภาคใต้มีเนื้อเรื่องไม่สมบูรณ์ ลักษณะบทประพันธ์และการดำเนินเรื่องคล้ายภาคกลางมาก แต่ไม่สามารถระบุได้ว่ามีที่มาจากฉบับใด

ลักษณะร่วมของรามเกียรติ์ทั้งฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และของท้องถิ่นคือเรื่องของตัวละครที่มีความสามารถในการรบ การแสดงความกล้าหาญในการทำสงครามระหว่างฝ่ายยักษ์และฝ่ายมนุษย์ ตัวละครทั้งสองฝ่ายต่างมีความเป็นนักรบเหมือนกัน ประเด็นเกี่ยวกับตัวละครในเรื่องจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ประสงค์ที่จะนำมาศึกษาในครั้งนี้

ความหมายของตัวละครในวรรณกรรมมีอยู่สองระดับ คือ ระดับแรกตัวละครคือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มิพบาปในเรื่อง ความหมายระดับที่สองคือ คุณลักษณะของตัวละคร เช่น รูปร่าง

¹⁶ศิราพร จิตะฐาน, ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น, 132.

¹⁷สิงพะ วรรณสัย [ปริวรรต], ชาดกนอกนิบาตพรหมจักร : รามเกียรติ์ฉบับล้านนาล้านนาไทย (กรุงเทพมหานคร : มิตรนราการพิมพ์, 2522), 6.

¹⁸พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ [ตรวจชำระ], พระลัก – พระลาม (กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิเสฐียรโกเศศ – นาคะประทีป, 2518).

หน้าตา หรือ คุณสมบัติพิเศษทางศีลธรรม¹⁹ แต่โดยทั่วไปแล้วตัวละครในเรื่องเล่าหมายถึงผู้มีบทบาทในท้องเรื่องและเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นเอง

การที่ตัวละครปรากฏในเรื่องในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีของผู้แต่ง กลวิธีวิเคราะห์การนำเสนอตัวละคร อาจทำได้โดยใช้การสังเกตในด้านลักษณะรูปร่าง หน้าตา ลักษณะการพูดจา บทสนทนา พฤติกรรมซึ่งหมายถึงการกระทำต่าง ๆ ความรู้สึกนึกคิด ปฏิกริยาจากตัวละครอื่น²⁰

ในการศึกษาวรรณกรรม ประเด็นเรื่องตัวละครเป็นประเด็นหนึ่งที่นักวิจารณ์สนใจและนำมาใช้เป็นหลักในการศึกษางาน เพราะหากเข้าใจตัวละครก็จะเข้าใจความคิดและจินตนาการของผู้แต่งได้ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ ได้แสดงความคิดเห็นว่า เรื่องร้อยแก้วเป็นที่ติติงใจของผู้อ่านส่วนใหญ่แล้วผู้อ่านติติงใจตัวละคร บางครั้งผู้อ่านอาจจะจำเนื้อเรื่องไม่ได้แต่สามารถจดจำตัวละครได้เป็นอย่างดี²¹

ในวรรณคดีของไทยมักจะไม่มีตัวละครเอกที่เด่นเพียงตัวเดียว แต่จะมีหลายตัว และจะผลัดกันเด่นในเรื่อง เช่น ในเรื่องรามเกียรติ์มีตัวละครหลายตัวที่มีความโดดเด่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีฝีมือในการรบ เช่น หนุมาน สุกริพ องคต และนิลพัท แต่มีอยู่ตัวหนึ่งที่มีลักษณะโดดเด่นมากกว่าตัวละครตัวอื่น ๆ ทั้งในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น ความโดดเด่นที่ว่าเป็นคือความโดดเด่นในเรื่องของการทำงานเพื่อผู้อื่น ตัวละครที่ว่าเป็นคือ หนุมาน ซึ่งน่าจะนำมาศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

หนุมานเป็นตัวละครที่น่าสนใจมากที่สุดตัวหนึ่งทั้งในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น ดังนี้

1. หนุมานมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกัน เช่น ในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และรามเกียรติ์ฉบับ วัดখনอน หนุมานสามารถหาว่าเป็นดาวเป็นเดือนและตะวัน ในรามเกียรติ์ฉบับล้านนาเรื่อง หอมนาน หอมนานมีกำลังและอิทธิฤทธิ์มาก สามารถดำดิน ดำน้ำ และเดินในน้ำได้ เป็นต้น

¹⁹ ธีรญา สังขพันธานนท์, วรรณกรรมวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : นาค, 2539), 173.

²⁰ นพ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, ปาฐกถาเรื่องนวนิยาย (กรุงเทพมหานคร : แพรวพินิต, 2519), 9.

²¹ วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดี และวรรณคดีวิจารณ์ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2539), 59.

2. สถานภาพหนุมานมีลักษณะที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ลังกาสีโห และรามเกียรติ์วัดขนอน หนุมานมีสถานภาพติดตัวเป็นบุตรพระพาย ในเรื่อง **หอรมาน** **ปรั้มมเหียร** และรามเกียรติ์วัดควนเกย หนุมานเป็นบุตรพระอิศวร เรื่อง **พรหมจักร** หนุมานเป็นบุตรสุกรีพ เรื่อง **อุสสาบารส** หนุมานเป็นบุตรวานร เรื่อง **พระลักพระลาม** และ**พระรามชาดก** หนุมานเป็นบุตรของพระราม อย่างไรก็ตามการแสดงบทบาทของหนุมานจะขัดแย้งกับสถานภาพติดตัวของตน เช่น ในเรื่อง **พระลักพระลาม** และ**พระรามชาดก** แทนที่หนุมานจะแสดงบทบาทของบุตร หนุมานกลับแสดงบทบาทในฐานะทหารเอกของพระรามที่จงรักภักดี กล้าหาญและฉลาดเหนือกว่าทหารคนอื่น ๆ

3. ลักษณะนิสัยของหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ต่างกัน เช่น ในด้านความเจ้าชู้ ในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก **พระรามชาดก** **พระลักพระลาม** และรามเกียรติ์วัดขนอน หนุมานมีนิสัยเจ้าชู้ แต่ในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นบางฉบับหนุมานไม่มีนิสัยเจ้าชู้เลย เช่น ในรามเกียรติ์เรื่อง**หอรมาน** **ปรั้มมเหียร** **ลังกาสิโห** และ **อุสสาบารส** เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่าหนุมานทั้งในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นมีลักษณะที่น่าสนใจทั้งลักษณะพิเศษ ลักษณะนิสัย และบทบาท อย่างไรก็ตามหนุมานในรามเกียรติ์ทุกสำนวนมีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือความภักดีต่อพระราม หนุมานนั้นยินดีที่จะรับใช้พระรามโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน งานของหนุมานเป็นงานที่ล้วนแต่เสี่ยงอันตราย เหนื่อยยาก เช่น การข้ามทะเลไปลงกาเพื่อไปถวายแหวนนางสีดา หนุมานยอมเสี่ยงอันตรายด้วยการเสนอให้จุดไฟเผาตนเองเพราะมีจุดประสงค์ที่จะเผาลงกา

ในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น เช่น รามเกียรติ์เรื่อง **หอรมาน** **พรหมจักร** **พระลักพระลาม** **พระรามชาดก** และ**ลังกาสิโห** ก็แสดงให้เห็นถึงการเสี่ยงอันตรายจากการไปถวายแหวนให้นางสีดาเช่นเดียวกัน การไปแบกภูเขารักษาพระลักษมณ์ที่ถูกหอกโมกษศักดิ์ของกุมภกรรณ ในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกหนุมานต้องยอมเสี่ยงชีวิตไปยึดธงของพระอาทิตย์ไว้เพื่อไม่ให้พระอาทิตย์ขึ้นมาก่อนที่ตนจะหายาได้ครบตามที่พิเภกบอกจนถูกพระอาทิตย์เผาเป็นจุณ ในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น เช่น ในรามเกียรติ์เรื่อง **พระรามชาดก** หนุมานต้องจับพระอาทิตย์ขว้างออกไปทางทิศตะวันออกเพื่อตนจะสามารถช่วยชีวิตของพระลักษมณ์ได้ทัน เป็นต้น

นอกจากการไปสืบข่าวนางสีดาที่เมืองลงกาและการไปเก็บยารักษาพระลักษมณ์แล้วยังมีงานอื่น ๆ อีกมากมายที่ตัวละครหนุมานทั้งในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นต้องใช้ความพยายามแต่เพียงผู้เดียว ผู้อื่นไม่สามารถทำได้ เช่น

การไปช่วยพระรามที่ถูกไมยราพลักตัวไปเมืองบาดาล การไปลวงเอาจล่องดวงใจของทศกัณฐ์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าถ้าเปรียบเทียบกับสุกรีพ หรือพิเภกแล้วหนุมานจะทำงานที่ยากกว่า ได้รับความลำบากกว่าแม้พระรามมิได้ให้สัญญาว่าจะให้อะไรตอบแทนแต่หนุมานก็เต็มใจทำ นอกจากนี้ หนุมานยังมีความสามารถในการรบที่เด่นกว่าตัวละครตัวอื่น ๆ ด้วย

การที่หนุมานในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและฉบับท้องถิ่นมีชาติกำเนิด ลักษณะนิสัยและบทบาทที่แตกต่างกันนั้นคงเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้แต่งรับอนุภาคมาจากเรื่องรามเกียรติ์สำนวนอื่น ๆ การถ่ายทอดเรื่องรามเกียรติ์จากชนชาติอื่นเข้ามาในประเทศไทยทำให้รามเกียรติ์ทั้งในฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและฉบับท้องถิ่นมีลักษณะที่แตกต่างกันกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไป โดยเฉพาะทางด้านตัวละครหนุมาน เช่น ในเรื่องมหากาพย์ศรีรามตอนที่กล่าวถึงหนุมานว่าเป็นโอรสของพระลามา ในรามเกียรติ์เรื่อง**พระลักพระลาม** และ**พระรามชาดก**มีที่มาจากรามายณะมลายู²² เป็นต้น

2. ผู้แต่งต้องการให้ความบันเทิงแก่ประชาชน คือ ผู้แต่งรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ต้องการให้เรื่องสนุก ตัวละครน่าสนใจ ผู้แต่งจึงใช้ความคิดและจินตนาการของตนเองเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมเสริมต่อประวัติหนุมาน ทำให้รู้สึกว่าคุณมีส่วนสร้างหรือเป็นผู้สร้างตัวละครที่น่าสนใจตัวนี้²³ ในเรื่อง **พระรามชาดก** หนุมานอยู่ในฐานะลูกพระรามเช่นเดียวกันกับในเรื่อง **พระลักพระลาม** หนุมานสามารถกระทำการใด ๆ ได้อย่างเต็มที่ แม้จะทำความผิดแต่พระรามมิได้ตำหนิหนุมานแต่ประการใด เหตุการณ์ตอนนี้ต่างกับกับในรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกซึ่งหนุมานมีฐานะเป็นทหารของพระราม ในตอนที่หนุมานไปเฝ้าลงกาพระรามโกรธมากเพราะกลัวว่าทศกัณฐ์จะทำร้ายนางสีดา ทำให้หนุมานเสียใจที่ไม่คิดให้ดีเสียก่อน

3. ผู้แต่งต้องการสอนหลักศาสนาให้แก่ผู้อ่าน เช่น เรื่อง **พระลักพระลาม** กล่าวถึงกรรมของหนุมานในอดีตชาติที่หนุมานก่อไว้ ผู้แต่งจึงสร้างให้หนุมานเพียรทำแต่ความดีนั้นคือการ

²²เสฐียรโกเศศ และนาคะประทีป, **พระรามมลายู** (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2476), 16 – 17.

²³ศิราพร ฐิตะฐาน, “รามเกียรติ์ : การศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), 229.

รับใช้พระโพธิสัตว์เพื่อลบล้างบาปที่ทำไว้และช่วยเสริมบารมีพระโพธิสัตว์เพื่อการบรรลุถึงนิพพาน ในที่สุดด้วยผลแห่งความดีทำให้หนุมานกลายมาเป็นคนอีกครั้งหนึ่ง

4. ผู้แต่งต้องการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมความเชื่อของคนในท้องถิ่น เช่น ทางด้านค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่น เช่น อนุภาคที่เกี่ยวกับเรื่องผู้สาว การที่หนุมานในรามเกียรติ์จับอีสานจะมีนิสัยเจ้าชู้จึงไม่คิดแปลกแต่ประการใด เนื่องจากทางอีสานนั้นเรื่องผู้สาวเป็นเรื่องปกติ ผู้อ่านยอมรับได้และเป็นเรื่องที่คุ้นเคยอยู่แล้ว²⁴ เป็นต้น

กล่าวได้ว่าหนุมานเป็นตัวละครตัวหนึ่งที่ผู้แต่งสนใจแต่งให้มีบทบาทสำคัญ เพื่อให้เรื่องสนุก น่าสนใจ จึงสมควรที่จะศึกษาตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ทุกฉบับอย่างละเอียดเพื่อให้เห็นลักษณะนิสัย บทบาท อย่างชัดเจนและให้เข้าใจสาเหตุการสร้างตัวละครนี้ในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องรามเกียรติ์อาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ซึ่งมีดังนี้

1.1 รามเกียรติ์ฉบับราชสำนัก มีดังนี้

สมพร สิงห์โต (2517) วิเคราะห์ “ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมิกิและรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1” เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะกับรามเกียรติ์อย่างละเอียดในด้านเนื้อเรื่อง ตัวละคร และสาระสำคัญตลอดจนอิทธิพลที่รามเกียรติ์มีต่อสังคมไทย ผลการศึกษาปรากฏว่า ในด้านเนื้อเรื่องเค้าเรื่องส่วนใหญ่ตรงกัน แต่ส่วนปลีกย่อยต่างกัน ในด้านบุคลิกตัวละครเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ตัวละครส่วนใหญ่ในรามเกียรติ์มีบุคลิกลักษณะใกล้เคียงกับบุคลลธรรมดามากกว่าในรามายณะและดูสมจริงมากกว่าในรามายณะ²⁵

ฉัตรชัย ว่องกสิกรรม (2529) วิเคราะห์บทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ศึกษาโดยการแบ่งเนื้อเรื่องรามเกียรติ์ออกเป็นตอน ๆ เพื่อนำไปใช้ในการแสดงละครและนำหลักการเพื่อนำมาวิเคราะห์ความเหมาะสมของบทละคร ผลการศึกษาปรากฏว่าบทละครพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกสามารถนำไปใช้ใน

²⁴ เรื่องเดียวกัน, 135.

²⁵ สมพร สิงห์โต, “ความสัมพันธ์ระหว่างรามายณะของวาลมิกิและพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

การแสดงละครในได้ทั้งฉบับ อาจมีบางตอนที่มิชอบกับพร่องไม่สามารถพ้องรำเฝ้าังตามหรือขัดกับนาฏศิลป์แต่ก็เป็นส่วนน้อย²⁶

วัฒนชัย หมั่นยิ่ง (2533) ศึกษาภาพลักษณ์ของผู้ปกครองในบทละครรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยศึกษาในด้านแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา กลวิธีการแต่ง รวมทั้งศึกษาภาพลักษณ์ของผู้ปกครองและทรศนะของกวีเกี่ยวกับเรื่องศาสนา การศาล และการป้องกันบ้านเมือง ผลการศึกษาปรากฏว่าภาพลักษณ์ของผู้ปกครองต้องเป็นนักรบที่กล้าหาญ มีความยุติธรรม คำนึงถึงหน้าที่เป็นสำคัญ เป็นต้น บทพระราชนิพนธ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นเสมือนกระบอกเสียงที่จะสื่อสารเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทรงเห็นว่ามีเหมาะสมและสำคัญต่อบ้านเมือง²⁷

เสาวณิต จุลวงศ์ (2536) ศึกษาโครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ในด้านสมาชิกของสังคม สถาบันทางสังคม และระเบียบทางสังคม ผลการศึกษาปรากฏว่าความเป็นระเบียบของสังคมในเรื่องรามเกียรติ์นั้นเกิดขึ้นได้เนื่องจากการจัดระเบียบของสังคมทางด้านบรรทัดฐาน สถานภาพและบทบาทได้อย่างเหมาะสมเพื่อกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของสมาชิกในสังคม²⁸

อารมณั ไทยสุริโย (2536) วิเคราะห์โคลงรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 โดยศึกษาในด้านประวัติการแต่ง คุณค่าของเรื่องทั้งในด้านวรรณศิลป์และคุณค่าทางด้านสังคม ผลการศึกษาปรากฏว่า โคลงรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 สามารถอธิบายภาพ

²⁶ฉัตรชัย ว่องกลีกรณ์, “วิเคราะห์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตามหลักการละครใน” (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529).

²⁷วัฒนชัย หมั่นยิ่ง, “ภาพลักษณ์ผู้ปกครองในบทละครรามเกียรติ์สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2533).

²⁸เสาวณิต จุลวงศ์, “โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

รามเกียรติ์ได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้ชมภาพเข้าใจเรื่องได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นโคลงรามเกียรติ์ยังมีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ด้วยและได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดีที่งดงามเรื่องหนึ่ง²⁹

พุดมีศ พุ่มพวง (2540) วิเคราะห์รามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยศึกษาเนื้อเรื่อง ที่มาของเรื่อง และวิธีดัดแปลงบทละครโดยเปรียบเทียบกับของวาลมิกีและพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเพื่อหารายละเอียดของเนื้อเรื่อง ตัวละครที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง ผลการศึกษาปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำศิลปะการแสดงโขนดั้งเดิมมาใช้เพื่อนำมาผสมผสานกันในการสร้างเป็นบทละครรามเกียรติ์ เช่น การพากย์ การเจรจา การเต้น การใช้คำขึ้นต้นเพื่อบอกฐานะของตัวละคร และการแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นตอนเป็นชุด มีบทกำกับฉาก กำกับเวทีนำมาผสมผสานกันในการสร้างเป็นบทละครรามเกียรติ์ การดัดแปลงบทละครรามเกียรติ์ในส่วนของเนื้อเรื่องและตัวละครนั้นก็เพื่อให้เหมาะสมสำหรับการแสดงโขน³⁰

1.2 งานวิจัยรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น มีดังนี้

ฉันทส ทองช่วย (2522) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้กับฉบับภาคกลาง โดยศึกษาทั้งรามเกียรติ์ที่เกี่ยวข้องกับภาคกลาง เช่น รามเกียรติ์วัดควนเกย รามเกียรติ์วัดท่าแค และรามเกียรติ์ที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมภาคใต้เรื่องอื่น ๆ เช่น สุวรรณหงส์ ตำราพิชัยสงคราม เป็นต้น เป็นการหาอนุภาคร่วมของรามเกียรติ์ทั้งฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และฉบับท้องถิ่น ผลการศึกษาปรากฏว่าวรรณกรรมท้องถิ่นได้มีอนุภาคร่วมกับรามเกียรติ์ฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ตั้งแต่ต้นเรื่องที่ว่าด้วยกำเนิด ต่าง ๆ จนถึงพระรามพบพระกุส สำหรับด้านภาษาแม้ว่าจะมีถ้อยคำภาษาส่วนใหญ่ร่วมกับฉบับ ภาคกลาง

²⁹ อารมณ ไทยสุริโย, “การศึกษาวิเคราะห์โคลงรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536).

³⁰ พุดมีศ พุ่มพวง, “วิเคราะห์บทละครรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540).

ก็ตามแต่รายละเอียดปลีกย่อยก็แตกต่างกันออกไป เรื่องรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นนั้นมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวใต้ เช่น อิทธิพลต่อการสั่งสอนจริยธรรม อิทธิพลต่อค่านิยมของคนในสังคม เป็นต้น³¹

การเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนากับภาคใต้ ของ ฉัตรยุพา สวัสดิพงษ์ (2522) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบในด้านเนื้อเรื่อง ตัวละคร และศึกษาว่ารามเกียรติ์ทั้งสองภาคได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างไร ผลการศึกษาปรากฏว่าในด้านเนื้อเรื่องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกในด้านต่าง ๆ คือ มีการตัดและเปลี่ยนลำดับเหตุการณ์เนื้อเรื่องที่ไม่จำเป็นต่อโครงเรื่องใหญ่ออกไป มีการเพิ่มเหตุการณ์บางตอน เช่น เรื่อง พรหมจักร เพิ่มเหตุการณ์ที่เป็นลักษณะของนิทานชาดก ส่วนเรื่อง หอมนาน และรามเกียรติ์ฉบับวัดควนเกยก็เพิ่มเหตุการณ์ที่เป็นความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างของท้องถิ่น³²

การศึกษาเรื่องรามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน ของชฎารัตน์ สุนทรธรรม (2522) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาเปรียบเทียบกันระหว่างรามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน และบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกในด้านที่มา ผู้แต่ง เนื้อเรื่อง ลักษณะคำประพันธ์ ความเหมือนความต่างในด้านตัวละคร เนื้อเรื่องผลการศึกษาปรากฏว่าเรื่องรามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสานมีความแตกต่างจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทางด้านลักษณะของเรื่อง เนื้อเรื่อง และตัวละคร สำหรับคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์นั้นพบว่ารามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสานเรื่อง พระลักพระลาม มีคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์มากกว่าเรื่อง พระรามชาดก และ ควายท้าวระพี สำหรับคุณค่าทางสังคมนั้นรามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นสามารถสะท้อนให้เห็นสภาพสังคม ความเชื่อ ประเพณีและความเป็นชาวพุทธศาสนาของชาวอีสานในอดีตเป็นอย่างดี³³

การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของล้านนา ของ พิชิต อักนิจ (2527) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องหอมนาน พรหมจักร ปรีมมเหียร และราม

³¹ฉันทส ทองช่วย, ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมท้องถิ่นใต้กับฉบับภาคกลาง (สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522).

³²ฉัตรยุพา สวัสดิพงษ์, เปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับล้านนากับภาคใต้ (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2522).

³³ชฎารัตน์ สุนทรธรรม, “การศึกษาเรื่องรามเกียรติ์สำนวนท้องถิ่นอีสาน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522).

ลักษณะ ในด้าน เนื้อเรื่อง พฤติกรรมของตัวละคร และสำนวนโวหาร ผลการศึกษาพบว่า เนื้อเรื่อง รามเกียรติ์ล้านนาฉบับต่าง ๆ มีความแตกต่างกันทางด้านรายละเอียด เช่น การเริ่มเรื่อง การลำดับ เหตุการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น การพบกันครั้งแรกของพระรามกับนางสีดา ในพรหมจักรกล่าวว่า พระยาพรหมจักรสละราชสมบัติเพื่อออกตามหานางกુંญูจนเจอสีดา ในหอรمانกล่าวว่า พระรามราชได้เดินทางผ่านอาศรมพระฤๅษีระหว่างทางมีการยกศรกันขึ้น พระยารามราชเข้าร่วม ในพิธีด้วยจนได้นางสีดามา ส่วนบทบาทและและพฤติกรรมของตัวละครจะแตกต่างกันไป เช่น หนุมานในหอรมานจะเอ่ยปากอาสาทำการใด ๆ ด้วยตนเองทุกครั้งต่างกับหนุมานในพรหมจักร ที่ผู้เป็นพ่อต้องขอร้องทุกครั้ง เป็นต้น³⁴

1.3 งานวิจัยรามเกียรติ์ในด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษาในด้านการแพร่กระจายของ นิทาน วิทยานิพนธ์เรื่อง “รามเกียรติ์ : การศึกษาในแง่ของการแพร่กระจายของนิทาน” ของ ศิราพร จิตะฐาน (2522) วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ศึกษารามเกียรติ์ทั้ง 3 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคใต้ โดยวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหาของรามเกียรติ์ทั้ง 3 ภาค โดยอาศัยทฤษฎีการแพร่กระจายของนิทาน ผลการศึกษปรากฏว่า เมื่อนิทานแพร่จากแหล่งหนึ่งไปสู่ อีกแหล่งหนึ่งนั้นย่อมเปลี่ยนแปลงลักษณะต่าง ๆ ดังนี้คือ เปลี่ยนรายละเอียด เพิ่มความ ลดความ สลับความ และสับสนความ ในด้านการเปลี่ยนรายละเอียดเกิดจากผู้เล่ามีจินตนาการที่จะดัดแปลง เรื่องให้แปลกออกไป หรือมีเหตุผลที่จะนำรายละเอียดที่คุ้นเคยเข้ามาแทนเรื่องที่ไม่คุ้นเคย ในกระบวนการแพร่กระจายของนิทานนั้นมีแนวโน้มที่เนื้อหาของนิทานจะเปลี่ยนไปตามสภาพ แวดล้อมและยุคสมัย แต่จะยังคงโครงเรื่องหรือเอกลักษณ์อันแสดงความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้ เสมอ ตลอดระยะเวลาแห่งการเล่านิทาน³⁵

สุรพงษ์ โสชนะเสถียร (2526) ศึกษารามเกียรติ์การแปลความหมายทางการเมืองโดย อาศัยทฤษฎี แนวความคิดทางสังคม ทางการเมืองและการบริหารในทางรัฐศาสตร์มาประกอบการ ทำวิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาแนวคิดของผู้ประพันธ์ในวรรณคดีในการแสดง ออกซึ่งความคิดเห็นในการเมือง การปกครองที่ปรากฏในวรรณคดี ผู้เขียนวิทยานิพนธ์เน้นการ วิเคราะห์บทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นหลักไม่

³⁴ พิชิต อัครนิจ, การศึกษาเปรียบเทียบรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของล้านนา (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527).

³⁵ ศิราพร จิตะฐาน, “รามเกียรติ์ : การศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน.”

ได้ศึกษาสำนวนท้องถิ่นด้วย ผลการศึกษาปรากฏว่าผู้ประพันธ์นั้นมีส่วนในการสร้างมุมมองของเรื่องเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเมืองการปกครองในรัชสมัยของพระองค์³⁶

1.4 งานเขียนที่เป็นหนังสือและบทความที่มีใชงานวิจัย มีงานเขียนเกี่ยวกับเรื่องรามเกียรติ์จำนวนมาก เช่น เรื่องบ่อเกิดรามเกียรติ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว³⁷ (2484) ต่อมาก็มีฉบับของเสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป ได้แก่ สมญาภิธานรามเกียรติ์³⁸ (2499) อุปกรณ์รามเกียรติ์³⁹ (2515) และประชุมเรื่องพระรามและแง่คิดจากวรรณคดี⁴⁰ (2516) กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร (2517) ได้ทรงนิพนธ์เค้าเรื่อง รามเกียรติ์ภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยกับประเทศใกล้เคียง และการเดินทางของรามเกียรติ์⁴¹ ผลงานของนักวิชาการดังกล่าวมักจะวิเคราะห์เกี่ยวกับที่มาของรามเกียรติ์ และการเดินทางของรามเกียรติ์จากแหล่งหนึ่งเดินทางมาอีกแหล่งหนึ่ง

ในส่วนที่เป็นบทความ ได้แก่ มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (2525) เรื่อง “บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ภาพสะท้อนพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลก” กล่าวถึงทัศนคติบางประการของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกในการพระราชทานนิพนธ์บทละครรามเกียรติ์ ผู้เขียนกล่าวว่าเมื่อพิจารณาจากพระราชกรณียกิจพระพุทธรูปอดฟ้าจุฬาโลกในด้านต่าง ๆ แล้วคงเป็นไปได้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จะทรงไม่มีส่วนร่วมพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเรื่องรามเกียรติ์

³⁶สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, “วิเคราะห์รามเกียรติ์การแปลความหมายทางการเมือง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526).

³⁷พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, บ่อเกิดรามเกียรติ์, คำนำ.

³⁸นาคะประทีป [นามแฝง], สมญาภิธานรามเกียรติ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ช่างพาณิชย์, 2499).

³⁹เสฐียรโกเศศ [นามแฝง], อุปกรณ์รามเกียรติ์, คำนำ.

⁴⁰เสฐียรโกเศศ และนาคะประทีป, ประชุมเรื่องพระรามและแง่คิดจากวรรณคดี (กรุงเทพมหานคร : เจริญวัฒนาการพิมพ์, 2516).

⁴¹พระวรวงศ์เธอกรมหมื่น พิทยลาภพฤฒิยากร, เรื่องวิจาณนิทานปันทิหรืออิเหนา เรื่องพระรามและสุจิตร์โชน ละคร, คำนำ.

เลย จึงยังคงกล่าวได้ว่าบทละครรามเกียรติ์พระพุทธรูปฟ้างูพาโลกเป็นภาพสะท้อนพระพุทธรูปฟ้างูพาโลกนั่นเอง⁴²

สมพร สิงห์โต (2534) เรื่อง “นาฏวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์” เป็นการกล่าวถึงรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ที่ไทยใช้เล่นละคร โขน หนัง มาตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนกล่าวว่ารามเกียรติ์เป็นวรรณคดีการแสดงที่ได้รับความนิยมสูงเสมอมา แม้ในปัจจุบันจะมีสิ่งที่ไม่ให้ความบันเทิงมากมายแต่รามเกียรติ์ก็ยังเป็นที่รู้จักในรูปการแสดงโขนอยู่เช่นเคย รามเกียรติ์จึงยังคงความสำคัญในฐานะนาฏวรรณคดีเรื่องหนึ่งของไทย⁴³

มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์ (2534) เรื่อง “รามเกียรติ์กับวิถีชีวิตไทย” เป็นการศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ ของไทยทั้งสำนวนภาคกลางและท้องถิ่น พบว่าเรื่องรามเกียรติ์นั้นมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตไทยทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การเมือง การปกครอง และจริยธรรม⁴⁴

ภาวิช จิตรภาษา (2535) เรื่อง “รามายณะของไทยทำไมมีสี่” ผู้เขียนกล่าวว่าการที่ตัวละครแต่ละตัวมีสี่สันที่แตกต่างกันนั้นอาจเกิดจากผู้รังสรรค์ต้องการความสวยงาม หรือต้องการความแปลกใหม่ จึงได้เกิดเป็นสี่ต่าง ๆ ประจำตัวละครขึ้น⁴⁵

วิสุทธิ บุญยกุล (2538) เรื่อง “รามายณะ, รามเกียรติ์ และ พระลักพระลาม” ผู้เขียนบรรยายการเดินทางของรามายณะจากอินเดียจนมาถึงรามเกียรติ์ท้องถิ่นของไทยเรื่องพระลักพระลาม นอกจากนั้นผู้เขียนยังเปรียบเทียบให้เห็นมุมมองความรักของพระรามที่มีต่อสีดาในฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและฉบับพระลักพระลามพบว่าพระรามในเรื่อง

⁴²มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์, “บทละครเรื่องรามเกียรติ์ : ภาพสะท้อนพระพุทธรูปฟ้างูพาโลกมหาราช,” วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 5, 2 (มกราคม 2525) : 13 – 21.

⁴³สมพร สิงห์โต, “นาฏกรรมเรื่องรามเกียรติ์,” ว.วิชาการคณะมนุษยศาสตร์ ม. บุรพา (เมษายน 2534) : 6-11.

⁴⁴มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์, “รามเกียรติ์กับวิถีชีวิตไทย,” ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย 8, 7 (เมษายน 2534) : 6 – 11.

⁴⁵ภาวิช จิตรภาษา, “รามายณะของไทยทำไมมีสี่,” ศิลปวัฒนธรรม 13, 6 (เมษายน 2535) : 72 – 77.

พระลักพระลามมีภรรยามากตามแบบฉบับของวรรณคดีอีสานไม่เหมือนกับในฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่พระรามรักเดียวใจเดียว⁴⁶

ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ (2540) เรื่อง “รามเกียรติ์ วรรณกรรมในส่วนที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมการเมือง และการปกครองของไทย” ผู้เขียนกล่าวถึงบทละครรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรม เช่น การมีสัมมาคารวะ การเคารพผู้อาวุโส ในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครองจะเน้นที่ผู้ปกครองคือพระรามซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปกครองในอุดมคติ การกล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของข้าราชการ เช่น ความซื่อสัตย์ ความกล้าหาญ และการกล่าวถึงอนุชาในอุดมคติ เป็นต้น⁴⁷

2. งานเขียนที่เป็นการศึกษาเฉพาะตัวละครของเรื่องรามเกียรติ์ ดังนี้

2.1 การศึกษาตัวละครหลายตัว เช่น ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ ได้วิเคราะห์ (2525) เรื่อง “ตัวละครในรามเกียรติ์” เพื่อศึกษาด้านลักษณะของตัวละคร กำเนิด และพฤติกรรมของตัวละครในด้านต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างรามายณะของวาลมิกิกับรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ผู้เขียนกล่าวว่าหนุมานทั้งในฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และฉบับรามายณะมีพฤติกรรมคล้าย ๆ กัน คือ มีความจงรักภักดีต่อพระราม มีความซื่อสัตย์ และเก่งกาจกล้าหาญในการรบ แต่ในรายละเอียดนั้นหนุมานในรามเกียรติ์เข้าอุบายกว่าในการทำศึก อย่างไรก็ดี หนุมานมีบทบาทมากในการช่วยพระรามปราบฝ่ายอธรรมทั้งในรามเกียรติ์และรามายณะ นับเป็นตัวละครที่สำคัญมากตัวหนึ่ง⁴⁸

ศิริพงศ์ พยอมแย้ม (2525) เรื่อง “ภาพและประวัติตัวละครรามเกียรติ์” ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาและเผยแพร่เรื่องราวของรามเกียรติ์โดยนำภาพมาประกอบการเล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับประวัติตัวละครที่สำคัญแต่ละตัว เช่น หนุมาน องคต นิลพัท และสุกริพ เป็นต้น ในด้านชาติกำเนิดและบทบาทสำคัญบางตอนเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนเล่าถึงหนุมานตั้งแต่ชาติกำเนิดของหนุมาน บทบาทในการเป็นทหารของ

⁴⁶วิสุทธิ บุญยกุล, “รามายณะ, รามเกียรติ์ และพระลักพระลาม,” ว. ราชบัณฑิตยสถาน 20, 3 (เมษายน – มิถุนายน 2538) : 8 – 28.

⁴⁷ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, “รามเกียรติ์ วรรณกรรมในส่วนที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมการเมืองและการปกครองไทย,” ภาษาและหนังสือ 28 (2540) : 25 – 43.

⁴⁸ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์, ตัวละครในรามเกียรติ์ (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์นสวรรค์การพิมพ์, 2525).

พระรามคือการช่วยพระรามปราบฝ่ายอธรรม ผู้เขียนได้เล่าประวัติของหนุมานไว้เพียงแค่การมีบทบาทในการติดตามม้าอุปการของพระรามไปจนพบกับพระมงกุฎและพระลบ หลังจากนั้นได้ถูกพระมงกุฎและพระลบตักหน้า แต่พระรามก็แก้ไขได้สำเร็จ⁴⁹

วิญญู บุญยงค์ (2540) เรื่อง “วานรในรามเกียรติ์” เป็นการศึกษาวานรในรามเกียรติ์ ซึ่งประกอบไปด้วย หนุมาน องคต ชมพูพาน ท้าวมหาชมพู นิลพัท มัจฉานุ อสุรผัด และขุนพลพระราม ในด้านกำเนิดตัวละคร การถวายตัวต่อพระราม และลักษณะเด่นของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น ผู้เขียนได้กล่าวถึงตัวละครหนุมานว่าเป็นตัวละครที่สำคัญ ตัวหนึ่งเพราะช่วยในการปราบฝ่ายอธรรม เช่น สหัสเดชะ วิรุณจำบัง และไมยราพ เป็นต้น นอกจากนั้นยังเป็นตัวละครที่มีนิสัยเจ้าชู้เพราะมีเมียถึง 6 คน คือ นางบุษมาลี นางเบญกาย นางสุพรรณมัจฉา นางวานริน นางมณโฑ และนางสุวรรณกันยุมา⁵⁰

วินัส [นามแฝง] (2513) เรื่อง “เมียของหนุมาน” ผู้เขียนได้บรรยายถึงสาเหตุที่ทำให้หนุมานและเมียทั้ง 6 คนได้พบกัน คือ นางบุษมาลี นางเบญกาย นางสุพรรณมัจฉา นางวานริน นางมณโฑ และนางสุวรรณกันยุมา⁵¹

มัทนี รัตนิน (2515) เรื่อง “รามายณะเปรียบเทียบทางวรรณคดีภาค 1 และภาค 2” ในภาค 1 นั้นผู้เขียนได้เปรียบเทียบแหล่งที่มา การดัดแปลงเนื้อหาให้เข้ากับอารยธรรมท้องถิ่น อิทธิพลของศาสนา บทบาทและความหมายของพระรามในรามายณะฉบับต่าง ๆ ในเอเชียซึ่งคล้ายคลึงหรือแตกต่างไปจากฉบับรามายณะของอินเดีย และในท้ายบทผู้เขียนได้เกริ่นถึงทศกัณฐ์ไว้เล็กน้อย ตลอดจนการเปรียบเทียบโดยสังเขปถึงทัศนคติเรื่องความดี ความชั่วในมหากาพย์อีเลียดและรามายณะซึ่งแสดงให้เห็นความแตกต่างกันของปรัชญาตะวันตกและตะวันออก ในภาค 2 (2516) ผู้เขียนได้ศึกษาปัญหาเรื่องความชั่ว และคนชั่วในบทละครรามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมาเปรียบเทียบกับรามายณะ เช่น ทศกัณฐ์ กุมภกรรณ พิเภก หนุมาน สุครีพ และนางมณโฑ เพื่อให้เห็นบุคลิกของตัวละครอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนกล่าวถึงหนุมานว่าหนุมานของไทยนั้นมีคุณสมบัติ บุคลิกลักษณะ และอุปนิสัยใจคอของเทวดา มนุษย์ และสัตว์เดรัจฉานผสมผสานอยู่ในตัวอย่างน่าสนใจยิ่ง ความชั่วนั้นสามารถยกโทษให้ได้เพราะกระทำไป

⁴⁹ศิริพงศ์ พยอมแย้ม, ภาพและประวัติตัวละครรามเกียรติ์ : ประกอบการศึกษาวิชาวรรณคดีและศิลปกรรมไทย (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2525).

⁵⁰วิญญู บุญยงค์, วานรในรามเกียรติ์ (กรุงเทพมหานคร : บริษัทต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด (มหาชน), 2540).

⁵¹วินัส [นามแฝง], “เมียของหนุมาน,” ชัยพฤกษ์ (15 เมษายน 2513) : 9 – 10.

เพื่อคุณค่าและส่งเสริมฝ่ายธรรม เป็นค่านิยมของคนไทยอย่างหนึ่งที่เล็งผลปลาย (end) มากกว่าวิธีการกระทำ (mean)⁵²

2.2 การศึกษาตัวละครเพียงตัวเดียว มีดังนี้ ทรงวิทย์ คลประสิทธิ์ (2542) เรียบเรียง “หนุมาน ชาลุมร” เป็นการเล่าชีวิตของหนุมานตั้งแต่รับราชการไปจนถึงผู้หญิงของหนุมาน และการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านว่าหนุมานเป็นลูกใคร⁵³

ปัญญา นิตยสุวรรณ (2537) เขียนบทความเรื่อง “ตัวละครสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์” คือ ตัวหนุมาน เป็นการเล่าประวัติของหนุมานในเรื่องชาติกำเนิดจนมาถึงการมาเป็นทหารรับใช้พระราม⁵⁴

จากการสำรวจเอกสารการศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ดังกล่าวมาข้างต้นพบว่างานเหล่านี้จะเป็นการอธิบายความหรือตีความเรื่อง กับเป็นการเล่าถึงที่มาและเส้นทางของการแพร่กระจายของรามเกียรติ์ และการศึกษาตัวละครโดยรวมมากกว่าการวิเคราะห์รายละเอียดปลีกย่อยของเรื่อง เช่น การวิเคราะห์ตัวละครซึ่งจะเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านได้เห็นความคิด ความประสงค์หลักของผู้แต่ง การศึกษาตัวละครหนุมานของทรงวิทย์ คลประสิทธิ์นั้นเป็นการเรียบเรียงข้อมูลจากการบรรยายของเสรี หวังในธรรมจากการแสดงโขนในโอกาสต่าง ๆ ผู้ศึกษามุ่งบรรยายตัวละครหนุมานตั้งแต่ชาติกำเนิดของหนุมาน การเข้ามาเป็นข้ารับใช้ของพระราม ผู้หญิงของหนุมาน และการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านว่าหนุมานเป็นลูกใคร การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการเล่าเรื่องตัวละครหนุมานให้สนุกและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้เขียนได้ยกตัวอย่างการบรรยายของเสรี หวังในธรรม มาประกอบการเขียน การบรรยายของเสรี หวังในธรรมนั้นจะเน้นอารมณ์ขันในการพากย์โขนโดยเฉพาะการพากย์ตัวละครหนุมาน อย่างไรก็ตามการเขียนเรื่องหนุมานชาลุมรนี้ยังขาดการศึกษารายละเอียดด้านบทบาท ลักษณะนิสัยรวมไปถึงสาเหตุของการสร้างตัวละครตัวนี้ซึ่งช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสพและผู้สร้างวรรณกรรม ในด้านบทความต่าง ๆ ก็เช่นเดียว

⁵² มัทนี รัตนิน, “รามายณะเปรียบเทียบทางวรรณคดี ภาค 1 – 2,” วารสารธรรมศาสตร์ 2, 3 (พฤศจิกายน 2515 – ตุลาคม 2516) : 109 – 135.

⁵³ ทรงวิทย์ คลประสิทธิ์, หนุมาน ชาลุมร เรียบเรียงจากการแสดงบรรยายโดยเสรี หวังในธรรม (กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2542).

⁵⁴ ปัญญา นิตยสุวรรณ, “ตัวละครสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์ (ตอนที่ 44 – 46),” ว. วัฒนธรรม 31, 8 – 10 (มีนาคม - สิงหาคม 2537) : 29 – 34, 19 – 22.

กัน การเขียนถึงตัวหนุมานเป็นเพียงการเขียนเกร็ดย่อยเพื่อเล่าเรื่องหรือแนะนำตัวละครเท่านั้น และส่วนใหญ่เป็นหนุมานในฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทั้งสิ้น

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าการศึกษตัวละครหนุมาน โดยเฉพาะในรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นต่าง ๆ ในด้านบทบาทและลักษณะนิสัยรวมไปถึงสาเหตุของการสร้าง ยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาไว้อย่างละเอียด จึงนำที่จะนำตัวละครตัวนี้มาศึกษาเปรียบเทียบกับทั้งฉบับพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและฉบับท้องถิ่น ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนี้อาจช่วยให้ผู้อ่านได้มองเห็นประวัติหนุมาน บทบาทและลักษณะนิสัยของหนุมานอย่างละเอียดมากขึ้นทั้งในด้านความเหมือน ความต่างรวมถึงทำให้ทราบสาเหตุที่ทำให้ตัวละครหนุมานในฉบับต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้เห็นความสำคัญของผู้สร้างวรรณกรรมด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของหนุมานในด้านชาติกำเนิด ลักษณะนิสัย และบทบาทของหนุมานในบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และฉบับท้องถิ่นต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักวิธีการสร้างและการนำเสนอตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ
3. เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้การสร้างตัวละครหนุมานในเรื่องรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ แตกต่างกัน

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะศึกษาบทละครรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นหลักเพราะเป็นฉบับที่มีเนื้อความสมบูรณ์ที่สุด โดยจะศึกษาเปรียบเทียบกับรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาสมบูรณ์ที่สุด ได้แก่

1. รามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นเหนือหรือฉบับล้านนา

1.1 รามเกียรติ์เรื่อง หอมนาน ได้ต้นฉบับจาก วัดพระธาตุหริภุญชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน 2 ผูก ปรึวรรตโดย สิงฆะ วรรณสัย

1.2 รามเกียรติ์เรื่อง ปรัมมเหียร ฉบับวัดพญาภู ตำบลเวียงใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ปรึวรรตโดย สิงฆะ วรรณสัย

1.3 รามเกียรติ์เรื่อง พรหมจักร โดย สิงมะ วรรณสัย ปรีวรรตจากฉบับภาษาพื้นเมืองของวัดชีเหล็ก ตำบลบ้านกลาง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน และภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่

1.4 รามเกียรติ์เรื่อง ลังกาสีบท ภาษาไทยลื้อ ดันฉบับจากศาสตราจารย์ ภู หลังหยุน สถาบันชนชาติคุณมิง ยูนนาน ม. ศรีบูรพา [นามแฝง] แปลและเรียบเรียง

1.5 รามเกียรติ์เรื่อง อุตสาบารส ฉบับบ้านปาง ดันฉบับจากครูบาศรีวิชัย วัดบ้านปาง ตำบลแม่ต๋อน อำเภอฝาง จังหวัดลำพูน ปรีวรรตโดย สิงมะ วรรณสัย

2. รามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นอีสาน

2.1 รามเกียรติ์เรื่อง พระลักพระลาม ล้านวนเก่าของอีสาน โดย พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ (ชำระ)

2.2 รามเกียรติ์เรื่อง พระรามชาดก ถอดความบรรยายจากหนังสือเทศน์ โดย พระสารประเสริฐ กับหลวงศรีอมรญาณ

3. รามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นตะวันตก

3.1 รามเกียรติ์ฉบับวัดขนอน เป็นวรรณกรรมประกอบการเล่นหนังใหญ่ ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พ.ศ. ๒๕๑๖ ฝะอบ ไปยะกฤษณะ รวบรวม

4. รามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นใต้

4.1 รามเกียรติ์ฉบับวัดควนเกย อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื้อเรื่องเป็นภาษาไทยกลางโดย อาจารย์ ฉันทส ทงช่วย

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ค้นคว้าหาข้อมูลจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกอย่างละเอียดเพื่อนำไปเป็นหลักในการเปรียบเทียบกับรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่น
3. ศึกษารายละเอียดของรามเกียรติ์ฉบับท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างละเอียด
4. ศึกษาเปรียบเทียบประวัติความเป็นมา ลักษณะ บทบาท และพฤติกรรมของหนุมาน โดยเปรียบเทียบบทละครรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก กับฉบับท้องถิ่นต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการเสนอตัวละครนี้

5. ศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการสร้างตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ
6. เรียบเรียงผลการวิเคราะห์และนำเสนอผลงานในรูปแบบวิทยานิพนธ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เห็นลักษณะร่วมและลักษณะที่แตกต่างของตัวละครหนุมานในเรื่องรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ
2. ทำให้ทราบถึงกลวิธีการสร้างและการนำเสนอตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ
3. ทำให้เข้าใจสาเหตุที่ทำให้ตัวละครหนุมานในรามเกียรติ์ฉบับต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน
4. ได้แนวทางในการศึกษาตัวละครตัวอื่น ๆ ที่ปรากฏในวรรณคดีที่มีหลายสำนวน

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จะใช้ตัวอักษรย่อในรามเกียรติ์แต่ละเรื่องในตาราง ดังนี้

- ร.1 คือ รามเกียรติ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
- ร.ห คือ รามเกียรติ์เรื่องหอรมาน
- ร.ป คือ รามเกียรติ์เรื่องปรัมมเหียร
- ร.พ คือ รามเกียรติ์เรื่องพรหมจักร
- ร.ก คือ รามเกียรติ์เรื่องลังกาสิบโห
- ร.อ คือ รามเกียรติ์เรื่องอุสสาบารส
- ร.ล คือ รามเกียรติ์เรื่องพระลักพระลาม
- ร.ร คือ รามเกียรติ์เรื่องพระรามชาดก
- ร.ข คือ รามเกียรติ์ฉบับวัดขนอน
- ร.ค คือ รามเกียรติ์ฉบับวัดควนเกย